

ΟΜΗΡΟΣ

Έτος Ε΄.

ΕΝ ΣΜΥΡΝΗ 1877.

Φυλ. Ζ΄.

ΠΕΡΙ ΤΗΣ ΘΕΟΤΗΤΟΣ ΤΟΥ ΣΩΤΗΡΟΣ ΗΜΩΝ ΑΠΟΔΕΙΚΝΥΟΜΕΝΗΣ ΕΚ ΤΩΝ ΛΟΓΩΝ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΡΑΞΕΩΝ ΑΥΤΟΥ.

Ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ δὲν εἶναι συμβάν τι ἐν τῇ ἱστορίᾳ τοῦ κόσμου, ἀλλ' ἔχει τὰς ρίζας αὐτοῦ εἰς τὰ ἔγκυκτα τοῦ περελθόντος. Ὁ Ἰησοῦς Χριστός, ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὑπῆρξεν ὁ ἐπιθυμητός καὶ ὁ προσδοκώμενος τῶν ἐθνῶν. Αἱ ἐλπίδες τῆς ἀνθρωπότητος καὶ αἱ προαγορεύσεις τῶν προφητῶν μαρτυροῦσιν ὑπὲρ αὐτοῦ· πλὴν ἀνταπεκρίθη εἰς τὴν γενικὴν ταύτην προσδοκίαν τοῦ κόσμου; εἶναι πράγματι ὁ Μηνυτὴς οὗτος τῆς θείας ἀληθείας, ἧς οἱ ἄνθρωποι ἔχουσιν ἀνάγκην; κατέχει τῶντι τὴν δύναμιν ἐκείνην τοῦ νὰ καταπραΰνη τὰς τεθλιμμένας συνειδήσεις καὶ νὰ διαχέῃ τὴν εἰρήνην εἰς τὰς καρδίας τῶν ἀνθρώπων; Τοιαῦται εἶναι αἱ σοβαραὶ σκέψεις αἷς ἐφείλομεν νὰ προβάλλωμεν εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ζ΄.)

Ὅπως λύσωμεν αὐτὰς αἷς ἀποταθῶμεν πρὸς αὐτὸν τὴν ἰδίαν Ἰησοῦν, καὶ θέλωμεν ἀκολούθως ἐξυκριθῶσι εἴαν ἡ διδασκαλία αὐτοῦ, ὁ ἡλικὸς αὐτοῦ βίος, τὸ ἔργον αὐτοῦ ἐν τῷ κόσμῳ, δικαιολογοῦσι τὰς διαθεδαίψεις αὐτοῦ.

Ἡ πορεία αὕτη δύναται κατ' ἀρχὰς νὰ σῇς προξενήσῃ θαυμασμένην· ἐντούτοις εἶναι φυσικὴ καὶ καθ' ἑκάστην ἀκολουθοῦμεν αὐτήν. Ὅποτεν χημικός τις θέλει νὰ ἐξετάσῃ τὴν φύσιν σώματός τινος, χωρίζει αὐτὸ ἐκ τῶν ἐξ ὧν σύγκειται στοιχείων· καὶ ὅταν διὰ τῆς ἀναλύσεως ταύτης μελετήσῃ καὶ ἐξετάσῃ αὐτὰ, προσδιορίζει τὴν οὐσίαν, τὰς ιδιότητας καὶ τοὺς νόμους. Ἐπίσης, ὅπως γνωρίσωμεν πρόσωπόν τι τὸ ὅποιον οὐδέποτε εἶδομεν, ἐρωτῶμεν αὐτὸ τί ἐπιθυμεῖ καὶ πόθεν ἔρχεται. Ἡ συνδιάλεξις μετ' ἀγνώστου τινὸς εἶνε τὸ μόνον ἀσφαλὲς μέσον ὅπως γνωρίσωμεν τὸν χαρακτῆρα αὐτοῦ. Διὰ τὸν αὐτὸν λόγον πᾶσα ἀπουσία τοῦ ἀντιδίκου αὐτοδικαίως ἀναθεωρεῖται ὅποτεν ὁ κατηγορούμενος παραδίδεται πρὸς φυλά-

κισιν. Ἡ Ἱερουσαλήμ εἶχε συγκινηθῆ ἐξ αἰτίας Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ, ἡ εὐγλωττος διδασκαλία τοῦ ὁποίου εἶχε σύρει τὸ πλῆθος καὶ ἐκράτει αὐτὸ τρόπον τινα αἰχμάλωτον εἰς τὴν ἔρημον τοῦ Ἐνὼν. Ἀναμφισβότως, αἱ μᾶλλον ἀντιφατικαὶ γνώμαι ἐκυκλοφόρουν ἐν ὀνόματι αὐτοῦ. Εἶνε φανταστικός, εἶνε ἄφρων, θὰ ἔλεγον οἱ ἀντίπαλοι αὐτοῦ· εἶνε ὁ Ἡλίας, εἶναι ὁ Μεσσίας θὰ ἔλεγον οἱ ὁπαδοὶ αὐτοῦ. Τὸ ἀνώτατον δικαστήριον τῶν Ἑβραίων ἔδωκε δείγματα εὐθυκρισίας πέμψαν πρὸς αὐτὸν ἱεροθύτας ὅπως τὸν ἐρωτήσωσι «Τίς ἦτο». Ἰωάννης ὁ Βαπτιστὴς ἠκολούθησεν ἐκ μέρους τοῦ τὴν αὐτὴν πορείαν σχετικῶς πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Αἰχμάλωτος διατελὼν ἐν τῇ φυλακῇ τοῦ Μαχαιρουῦντος καὶ εὐρισκόμενος μόνος, ἡσθάνθη πρὸς στιγμήν τὸν κλονισμὸν ἐκεῖνον ἐν τῇ πίστει, τοῦ ὁποίου οὐδεμία ἀνθρώπινος καρδιά εἶνε δυστυχῶς ἄμοιρος ἐν τῷ κόσμῳ τούτῳ. Ὅπως ἐξέλθῃ ἐκ τῆς ἀδεβαιότητος ταύτης ἀπέτεινε πρὸς τὸν Ἰησοῦν διὰ τῶν ἰδίων αὐτοῦ μαθητῶν τὴν ἐπίσημον ταύτην ἐρώτησιν. «Σὺ εἰ ὁ ἐρχόμενος, ἢ ἕτερον προσδοκῶμεν;»—Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ἡ πορεία ἦν θέλομεν ἀκολουθήσει δικαιολογεῖται ὑπὸ τῆς πείρας καὶ ἐπικυροῦται ὑπ' αὐτῆς τῆς φύσεως τῶν πραγμάτων.

Ἐξ ἄλλου, αἱ προκαταρκτικαὶ αὗται ἐρωτήσεις ἃς ὀφείλω τρόπον τινα ν' ἀποτείνω πρὸς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν εἶνε ἀναγκαῖαι ὅπως μὴ ὑπάρχῃ παρεξήγησις μεταξὺ ἡμῶν. Τῶνόντι, θέλω σὰς ὁδηγήσει πρὸς τὸν ἀληθινὸν Χριστόν καὶ οὐχὶ πρὸς τοὺς ψευδεῖς ἐκείνους χριστοὺς οἵτινες ἀνεφάνησαν εἰς τὸ πνεῦμα καὶ εἰς τὴν φαντασίαν τοσοῦτων ἀνθρώπων. Ὁ Χριστὸς τὸν ὁποῖον κηρύττομεν δὲν εἶνε ἀπλοῦς τις κοινωνικὸς μεταρρυθμιστής, ἠθικολόγος, ψιλὸς τις ἀνθρώπος, ὥς τινες βαθύνοες διίσχυρίζονται, σοφὸς τις τοῦ ὁποίου ἡ προτομή εἶνε ἀξία νὰ διαπρέπῃ μεταξὺ τῶν μεγάλων ἀνδρῶν τῆς ἀρχαιότητος ἢ φαντασιόκων τινῶν τῶν νεωτέρων χρόνων. Ὁ Χριστὸς τὸν ὁποῖον κηρύττομεν εἶνε ὁ υἱὸς

τοῦ Θεοῦ, ὁ Χριστὸς τῷ Εὐαγγελίῳ. Ἀναίξωμεν λοιπὸν τὸ Εὐαγγέλιον καὶ ἐρωτήσωμεν τὸν Ἰησοῦν τί σκέπτεται περὶ τοῦ ἑαυτοῦ του. Αἱ ἀπαντήσεις αὐτοῦ εἶνε ὀριστικαὶ καὶ σαφεῖς, ἐκτὸς καὶ ἂν τις, προκατειλημμένος ὢν, δὲν θέλει νὰ πεισθῇ ὥς πρὸς τὴν ἔννοιαν καὶ τὴν σημασίαν αὐτῶν.

Καὶ κατ' ἀρχάς, ὁ Ἰησοῦς ἐφήρμοσεν ἐν ἑαυτῷ τὴν μεσσιανικὴν ἐκείνην προφητείαν, περὶ ἧς ἄλλοτε ὠμιλήσαμεν. Ἐπιμόνως ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε «ὁ Χριστὸς, ὁ Χριστὸς Κυρίου, ὁ Μεσσίας.» Ἡμέραν τινὰ εἰς τὰς ἀρχὰς τῆς δημοσίας αὐτοῦ διακονίας, εἰσέρχεται εἰς τὴν συναγωγὴν τῆς πόλεως ἐνθα διήλθε τὴν νεαρὰν αὐτοῦ ἡλικίαν συμμεριζόμενος τὴν ταπεινὴν ἐργασίαν τοῦ τέκτονος Ἰωσήφ καὶ ζῶν ἐν τῇ βαθυτέρᾳ ἀφανίᾳ. Ἐγείρεται ὅπως ἀναγνώσῃ τὸ ἐπιδοθέν αὐτῷ βιβλίον τοῦ προφήτου Ἠσαΐου καὶ ἀναπτύξας αὐτὸ λέγει ὑψηλοφώνως τὰς λέξεις ταύτας «Πνεῦμα Κυρίου ἐπ' ἐμέ οὗ ἕνεκεν ἔχρισέ με· εὐαγγελίζεσθε πτωχοῖς ἀπέσταλκέ με, ἵασασθαι τοὺς συντετριμμένους τὴν καρδίαν, κηρύξαι αἰχμαλώτους ἄρᾶν καὶ τυφλοῖς ἀνάβλεψιν, ἀποστεῖλαι τεθραυσμένους ἐν ἀφέσει, κηρύξαι ἐν ἑαυτῷ Κυρίου δεκτόν.» Καὶ ἐνῷ ἀνεγίνωσκεν οἱ ὀφθαλμοὶ πάντων ἦσαν ἀτενίζοντες τῷ Ἰησοῦ, ἐπειδὴ τοιαῦται ὑποσχέσεις συνεκίνουν πάντοτε τὰς καρδίας τῶν Ἰσραηλιτῶν, οἵτινες ἐν ταῖς σαρκικαῖς αὐτῶν ιδέαις ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Μεσσίου, ἐπερίμενον παρ' αὐτοῦ ἐγκόσμιον ἐλευθερωτήν, καὶ οἵτινες στενάζοντες ὑπὸ τὸν βαρὺν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων ἐπερίμενον τὴν ἡμέραν τῆς ἀπολυτρώσεως, καθὼς τὸ πτηνὸν ἐπιποθεῖ τὴν ἐλευθερίαν του, ὁπόταν σκληρὸν τι παιδίον πιέζῃ αὐτὸ ἐντὸς τῶν χειρῶν του. Τί μέλλει ἄρά γε ν' ἀπαντήσῃ ὁ ἀνθρώπος οὗτος τοῦ λαοῦ, ὁ τεχνίτης οὗτος ὁ ἐξελθὼν μόλις ἐκ τῆς ἀφανίας αὐτοῦ, θὰ ἔλεγον ἀναμεταξύ των χαμηλῇ τῇ φωνῇ; Θὰ μᾶς λαλήσῃ περὶ τῶν θλίψεων ἃς συμμερίζεται μεθ' ἡμῶν; Θὰ δώσῃ τὸ σημεῖον τῆς ἀνταρσίας ἀναγγέλων ἡμῖν ὅτι ὁ Σαβαώθ ἐνθυμούμενος τὸν δεδουλωμένον αὐτοῦ λαὸν θέλει ἀ-

νεγείρει μετ' οὐ πολὺ νέον τινα Μωυσῆν ἢ δεύτερον Κύρον ; . . . ὁ Ἰησοῦς κλίσας τὸ βιβλίον ἤρξατο λέγειν πρὸς αὐτοὺς ἀτάραχος. «Ὅτι σήμερον πεπλήρωται ἡ γραφή αὕτη ἐν τοῖς ὤσιν ὑμῶν» (1).

Πλὴν ἂν ἀναλύσωμεν τὴν μεσσιανικὴν ἰδέαν ἐξετάζοντες αὐτὴν ὑπὸ τὰ τρία αὐτῆς στοιχεῖα. Ὁ προαγγελθεὶς Μεσσίας ὑπὸ τοῦ Ἰσραὴλ καὶ ἐπιποθούμενος ὑπὸ τῶν ἐθνῶν, δεόν νὰ προτίθεται τὴν σωτηρίαν τοῦ κόσμου. Ὁ Μεσσίας δὲν χρεώσται νὰ κυβερνήσῃ ἓνα λαόν, πλὴν ὅλους τοὺς λαούς. Ὁ Μεσσίας, μεσίτης μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων, δεόν νὰ κατάγῃται ἐκ τοῦ Ἀδάμ, συγχρόνως ὁμῶς νὰ ᾔναι ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Ἐμμανουήλ, Θεὸς μεθ' ἡμῶν· ἐν ἄλλαις λέξεσι, δεόν νὰ ἔχῃ θέλησιν, ἰσχὺν καὶ θείαν φύσιν. Ἰησοῦς ὁ Ναζωραῖος ἔλαβε τὴν ἀξιῶσιν νὰ προσφέρῃ τὴν θαυμασίον συνένωσιν ὅλων τῶν χαρακτήρων τούτων ; ἰδοὺ τὸ ζήτημα.

Ὅπως λύσωμεν αὐτὸ, ὑπερπηδῶ διὰ τῆς διανοίας καὶ τοὺς χρόνους καὶ τοὺς τόπους, καὶ καθὼς ὁ Σαούλ, ἐπὶ τῆς ὁδοῦ τῆς Δαμασκοῦ ἱστάμενος ἐνώπιον τοῦ Ἰησοῦ, ἐρωτῶ αὐτόν. «Τίς εἶ, Κύριε ; — Ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου», ἀποκρίνεται κατ' ἀρχάς. Τῶνόν τι, βλέπω αὐτὸν διερχόμενον μετ' ἐμοῦ τὴν τεθλιμμένην κοιλάδα, πάσχοντα ἐκεῖνο τὸ ὅποσον πάσχω καὶ ἀναμιγνύοντα τὰ δάκρυα αὐτοῦ μετὰ τῶν δακρύων μου. Πεινᾷ, διψᾷ· ἄνθρωπος τῆς θλίψεως, γνωρίζει τί ἐστὶ ἀδυναμία· ἐν τῇ ψυχικῇ αὐτοῦ θλίψει, ὑψώνει πρὸς τὸν οὐρανὸν ἱκετευτικὴν φωνήν· τρέμει ἐνώπιον τοῦ πικροῦ ποτηρίου ὅπερ ἐφείλει νὰ γευθῇ· αἰσθάνεται ἐπικειμένην ἐπὶ τοῦ μετώπου αὐτοῦ τὴν ψυχρὰν χεῖρα τοῦ βασιλέως τῶν καταπληξέων, οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ κλείονται εἰς τὸ φῶς, καὶ ἐκ τοῦ ἀφώνου αὐτοῦ στόματος ἐξέρχεται ἡ τελευταία ἀναπνοή· τίθεται ἐντὸς μνημείου καὶ εἶνε πρὸς στιγμὴν ὁ αἰχμάλωτος τοῦ θανάτου. Ναί, ὁ Ἰησοῦς ἔλαβε μίαν κοιτίδα καὶ ἓνα τάφον, ὁ Ἰησοῦς ὑπέφερε,

ὁ Ἰησοῦς ἐκλαυσεν· ὁ Ἰησοῦς εἶνε φίλος καὶ ἀδελφός μου ! Εἰς τὸν σύντροφον λοιπὸν τοῦτον τῆς ταλαιπωρίας ὅστις βαδίζει μετ' ἐμοῦ τὴν τεθλιμμένην ὁδὸν τῆς ζωῆς, ἐρωτῶ, ποῖα ἡ ἀρχὴ αὐτοῦ, καὶ μοὶ ἀποκρίνεται. «Πρὶν Ἀβραάμ γενέσθαι ἐγὼ εἰμί (1) . . . » Ἐγὼ εἰμί ! Ἀλλὰ τοῦτο δὲν εἶνε τὸ ὄνομα τοῦ ἰδίου Θεοῦ, ὅστις θέλων ν' ἀποκαλυφθῇ εἰς τὸν Μωϋσῆν εἶπεν εἰς αὐτὸν ὀνομάζομαι Ὁ ὦν ; Ἐρωτῶ, τὸν Ἰησοῦν τί ἦλθε νὰ κάμῃ ἐπὶ τῆς πτωχῆς ταύτης γῆς, καὶ μοὶ ἀποκρίνεται «ἦλθε γὰρ ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου σῶσαι τὸ ἀπολωλός (2) . . . » Νὰ σώσῃ τὸ ἀπολωλός ! νὰ μὲ ἀπαλλάξῃ δηλαδή ἐκ τῆς καταδίκης, νὰ σώσῃ ἐμὲ, τὸν ἀχάριστον καὶ ἀποστάτην ! Πλὴν τοῦτο δὲν εἶνε ἔργον ἐνὸς Θεοῦ ; Καὶ ὁ Σαβαώθ δὲν εἶπε πρὸς τὸν λαὸν τοῦ Ἰσραὴλ. «Ἐγὼ εἰμί ὁ Θεός σου, ὁ Ἅγιος τοῦ Ἰσραὴλ ὁ Σωτήρ σου ; (3)» Τὸν ἐρωτῶ εἰσέτι μέχρις οὗ ἐκτείνεται ἡ ἰσχὺς αὐτοῦ, καὶ μοὶ ἀποκρίνεται. «Οὐ δύναται ὁ υἱὸς ποιεῖν ἀφ' ἑαυτοῦ οὐδὲν, ἐὰν μὴ τι βλέπῃ τὸν πατέρα ποιοῦντα· ὁ γὰρ ἂν ἐκεῖνος ποιῇ ταῦτα καὶ ὁ υἱὸς ὁμοίως ποιεῖ. Ἐδόθημοι πάντα ἐξουσία ἐν οὐρανῷ καὶ ἐπὶ γῆς (4).» Ἀλλὰ τίς λοιπὸν δύναται νὰ ὀνομασθῇ ὁ βασιλεὺς τοῦ κόσμου, εἰμὴ μόνον ὁ ἀόρατος ἀρχιτέκτων ὅστις ἐκ τοῦ μηδενὸς καὶ διὰ μόνου τοῦ λόγου του ἐδημιούργησεν αὐτόν ; . . . Τρέμων εἰσέτι μήπως συγχύσω τὸ κτίσμα μετὰ τοῦ Δημιουργοῦ, ἐρωτῶ τὸν Ἰησοῦν ποῖα λοιπὸν ἡ φύσις αὐτοῦ καὶ μετὰ τοῦ Φιλίππου λέγω. «Κύριε δεῖξον ἡμῖν τὸν πατέρα, καὶ ἀρκεῖ ἡμῖν,» καὶ αὐτὸς μοὶ ἀποκρίνεται. «Τοσοῦτον γρόνον μεθ' ὑμῶν εἰμί καὶ οὐκ ἔγνωκάς με, Φίλιππε ! ὁ ἑώρακώς ἐμὲ, ἑώρακε τὸν πατέρα. (5)»

Θαυμάσιοι λόγοι ! Ἀλλ' ἐπειδὴ δὲν φθάνουν εἰς ἡμᾶς εἰμὴ διὰ μέσου δεξαοκτῶ αἰ-

(1) Λουκ. IV. 46—30.

(1) Ἰωαν. VIII. 58.

(2) Ματθ. XVIII. 11.

(3) Ἠσαΐας. XIII. 1.

(4) Ἰωαν. V. 20. Ματθ. XXVIII. 18.

(5) Ἰωαν. XIV. 8. 9.

ώνων ἐφείλομεν ὅπως ἐννοήσωμεν τὴν πραγματικὴν ἐννοίαν νὰ γνωρίσωμεν ἐπίσης τὴν ἐντύπωσιν ἣν ἐπροξένυσαν εἰς ἐκείνους οἵτινες ἤκουσαν αὐτοὺς ἐκ τοῦ στόματος τοῦ Σωτῆρος. Ἰσως νομίζετε ὅτι αἱ διαβεβαιώσεις αὗται δὲν ἦταν εἰμί εἰκόνες, καὶ ὅτι οἱ Ἀπόστολοι, ἐνεκεν σεβασμοῦ πρὸς τὸν Διδάσκαλον, ἐμειγαλοποίησαν τὴν ἔκτασιν τῶν διακηρύξεων αὐτοῦ. Ὁ Ἰησοῦς ἐθεωρεῖτο ὡς ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ἐν τῇ αὐστηρᾷ ἐννοίᾳ τῆς λέξεως ταύτης; Αὐτὸς τέκνον τοῦ Ἀδάμ, Αὐτὸς ὁ υἱὸς τῆς Μαρίας, Αὐτὸς ὅστις δὲν εἶχε περὶ τὴν κεφαλὴν κλίνειν, ἐπίστευεν ἀληθῶς ὅτι ἡ ἐξουσία ἐτέθη ἐπὶ τὸν ὦμον αὐτοῦ, καὶ ὅτι ἔπρεπε νὰ τὸν ὀνομάσουν «Θεὸν ἰσχυρὸν, Πατέρα τοῦ μέλλοντος αἰῶνος, Ἐμμανουὴλ Θεὸς μεθ' ἡμῶν; (1)» Εἰς αὐτοὺς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ Σωτῆρος θέλομεν ἀποταθῇ ὅπως λύσωσι τὴν ἀπορίαν ταύτην. Δὲν θέλομεν ἐκλέξει αὐτοὺς μεταξὺ τοῦ συρφετοῦ ὄχλου ὅστις, ὅποταν ὁ Ἰησοῦς ἐκήρυττεν ὅτι ἔχει τὴν δύναμιν νὰ δώσῃ τὴν ζωὴν αὐτοῦ καὶ νὰ τὴν ἀναλάβῃ, ἐκραύγαζε. «Δσιμόνιον ἔχει, εἶνε ἔξω φρενῶν» καὶ ὅστις, ὅποταν ἔλεγεν. «Ἐγὼ καὶ ὁ Πατὴρ μου ἐν ἰσμένῳ, ἐλάβαντε λίθους ἕπως τὸν λιθοβολήσωσι, ἀλλὰ θέλομεν ἐκλέξει αὐτοὺς μεταξὺ τῶν νουνεχῶν τῆς ἐποχῆς του, τῶν νομοδιδασκάλων, τῶν ἀρχιερέων, τῶν ἡγεμόνων, καὶ θέλομεν διεκπεραιώσει ἐκ νέου τὴν ἐγκληματικὴν δίκην ἥτις ἐγένετο κατὰ τοῦ Ἰησοῦ ὑπὸ τοῦ συνεδρίου. Ἡ κοινὴ γνώμη τὸν εἶχε καταδικάσει διότι «ἄνθρωπος ὧν ἐποίει ἑαυτὸν Θεόν.» Ἐμφανίζεται ἐνώπιον τῶν θρησκευτικῶν ἀντιπροσώπων τοῦ Ἰσραήλ. Ὅφειλε νὰ θώσῃ λόγον τῶν λόγων του καὶ τῶν πράξεων του ἐνώπιον περιφανοῦς δικαστηρίου, συγκειμένου ἐκ τῶν λογάδων τοῦ ἔθνους· αἱ κατηγορίαι εἶνε ἀόριστοι, αἱ μαρτυρίαι καταστρέφονται, καὶ ὁ Ἰησοῦς δὲν ἀντιτείνει εἰμὴ τὴν σιωπὴν. Ὁ Καϊάφας ἐγείρεται καὶ ἐπικαλεῖται τὴν εἰλικρίνειαν τοῦ κατηγορουμένου καὶ τὸ σέβας ὑπερ

χρεώσται νὰ ἔχῃ διὰ τὸν ὑπερτάτον Θεόν. «Ἐξορκίζω σε, λέγει, κατὰ τοῦ Θεοῦ τοῦ ζώντος, ἵνα ἡμῖν εἴπῃς εἰ πῶς εἰ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ.» Ἡ ἐρώτησις ἦτο ἐπίσημος· ἡ ζωὴ τοῦ κατηγορουμένου ἐξηρτάτο ἐκ τῆς ἀπαντήσεως. Τί ἀποκρίνεται ὁ Ἰησοῦς; «Σὺ εἶπας· ἀπ' ἧρτι ὄψεσθε τὸν υἱὸν τοῦ ἀνθρώπου καθήμενον ἐκ δεξιῶν τῆς δυνάμεως, καὶ ἐρχόμενον ἐπὶ τῶν νεφελῶν τοῦ οὐρανοῦ. . . .» Τότε ὁ Καϊάφας διαρηγνύει τὰ ἱμάτια αὐτοῦ λέγων, ἐβλασφήμησεν· τί ἔτι χρεῖαν ἔχουμεν μαρτύρων; Καὶ ἀποτεινόμενος εἰς τοὺς δικαστοὺς λέγει. «Τί ὑμῖν δοκεῖ;» Ἰερουῦται καὶ πρεσβύτεροι τοῦ λαοῦ, Φαρισαῖοι καὶ Σαδδουκαῖοι, ἀποκρίνονται ὁμοφώνως. «Ἐνοχος θανάτου ἐστί.» Μετὰ τινὰς στιγμὰς, ἡ ἀπόφασις ἐπεκυρώθη ὑπὸ τῆς πολιτικῆς ἐξουσίας καὶ ὁ Ἰησοῦς ἐξέπνεεν ἐπὶ τοῦ σταυροῦ. Ἐπικαλοῦμαι τώρα τὴν φωνὴν τῆς συνειδήσεώς σας· ὁ Ἰησοῦς, βεβαίωνων ὅτι ἦτο ὁ μονογενὴς Υἱὸς τοῦ Πατρὸς, καὶ προσφέρων τὴν ζωὴν του εἰς ὑποστήριξιν τῆς ἐπιστήμου ταύτης διακηρύξεως, ἠθέλησε νὰ εἴπῃ ὅτι ἦτο ἀπλὺν πλάσμα καθὼς ἡμεῖς; Ἀ! εἰάν οἱ ἀπόστολοι, εἰάν ἡ ἐκκλησία, καὶ εἰάν πάντες ἡμεῖς ἐπέσαμεν εἰς τὴν ἀποπλάνησιν ταύτην προσφέροντες λατρείαν καὶ προσκύνησιν εἰς τὸ πλᾶσμα ἀντὶ τοῦ Δημιουργοῦ, τὸ λάθος εἶνε μόνον εἰς τὸν Ἰησοῦν Χριστόν. Δὲν ἔφερε τὴν παρηγορίαν καὶ τὸ φῶς ἀλλὰ τὴν ἀπάτην καὶ τὸ σκοτὸς· δὲν εἶνε οἱ ἀπόστολοι οἵτινες εἶχον δίκαιον νὰ ἐμολογήσωσι τὸ ὄνομα του καὶ ν' ἀποθάνωσιν ὑπὲρ αὐτοῦ· οἱ ἀληθεῖς σοφοὶ ὧν ἐφείλομεν νὰ ἐπαινέσωμεν τὴν διάγνωσιν καὶ τὴν σταθερότητα εἶνε ὁ Ἡρώδης ὁ μυκτηρὶσας τὸν Ἰησοῦν ὡς μωρὸν, εἶνε ὁ Καϊάφας ὁ καταδικάσας αὐτὸν ὡς ἐνοχον. Ἀποφανθῆτε μεταξὺ αὐτοῦ καὶ τοῦ συνεδρίου, μεταξὺ τοῦ Ἰησοῦ καὶ τῶν δυνάμεων αὐτοῦ· ἐκλέξατε. Ἐάν δὲν ᾔνοι· ὁ ἐνσαρκωθείς αἰώνιος Λόγος, ὁ Αὐτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὁ Βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς, εἶνε τότε ἡ αἴησις καὶ ἡ ἐνσαρκος μωρία.

Ἡ δύναμιν νὰ περιορισθῶ ἐνταῦθα καὶ νὰ

(1) Ὑσατας, IX, 5, VII, 14.

εὐχαριστηθῶ εἰς τὴν φωνὴν ταύτην τῆς ἀνθρωπίνου συνειδήσεως, ἥτις διαμαρτιρομένη ἐναντίον τῆς καταδίκης τοῦ Ἰησοῦ, ἐθέτε τον σταυρὸν τοῦ Κρανίου ἐπὶ στελαδέατου, ἐξ οὗ οὐδεὶς δύναται νὰ τὸν ἀποσπάσῃ καὶ ἐστηλίτευσσε ἐνώπιον τῆς κοινῆς γνώμης τὸν Καὶάφα, τὸν Ἡρώδην καὶ τὸν Πλάτον ἀκυρώσασα οὕτω τὴν κρίσιν τοῦ συνεδρίου καὶ συγχέουσά διὰ τῆς ἰδίας ἀποδοκιμασίας τοὺς γλευαστάς καὶ τοὺς φθονερούς, τοὺς δικαστάς καὶ τοὺς δηαίους. Ἀλλὰ δὲν θέλω νὰ σὰς ἐπιτεθῶ ἐξ ἐφόδου, προτιμῶ μᾶλλον νὰ ἐρευνήσῃτε μετ' ἐμοῦ, ἐὰν ἡ διδασκαλίᾳ τοῦ Ἰησοῦ καὶ ὁ ἠθικὸς αὐτοῦ βίος ἀνταποκρίνονται εἰς τὰς διαβεβαιώσεις αὐτοῦ ὡς πρὸς τὸ ἄτομόν του, τὴν θέλησιν καὶ τὴν δυνάμιν του.

Φιλόσοφος τις ὁ I. Ρουτώ εἶπε. «Τὸ Εὐαγγέλιον μόνον, ὡς πρὸς τὴν ἠθικὴν αὐτοῦ, εἶνε πάντοτε βέβαιον, πάντοτε ἀληθές, πάντοτε ἐνιαῖον καὶ πάντοτε ὁμοιον ἐν ἑαυτῷ. Ὁ ὁρθὸς λόγος μᾶς ὑπαγορεύει ὅτι συμφέρει εἰς τοὺς ἀνθρώπους ν' ἀκολουθοῦν τὰ παραγγέλματα αὐτοῦ, ἀλλ' ὅτι ἦτον ὑπεράνω τῶν δυνάμεών των νὰ τὰ ἐφεύρωσιν.» Ἡ μαρτυρία αὕτη τοῦ φιλοσόφου τῆς Γενεύης εἶνε πολύτιμος, πλὴν εἶνε ἀνεπαρκής. Ὅλοι αἱ γινόμεναι ἀπόπειραι ὅπως ἀποχωρήσωσι τὴν ἠθικὴν διδασκαλίαν τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ ἐκ τῆς δογματικῆς αὐτοῦ διδασκαλίας, ὑπῆρξαν μάταιαι καὶ ἄνευ ἀποτελέσματος. Καθὼς ἰδέε τις ἀπλῆ δὲν δύναται νὰ χωρισθῇ, ἐπίσης αἱ δύο αὗται διδασκαλαὶ σχηματίζουσι σύνολόν τι ἀδιαρρήκτως ἠνωμένον. Δὲν δύναται τις νὰ τὰς χωρίσῃ καθὼς δὲν δύναται τις νὰ χωρίσῃ τὸ ρακίον ἐκ τῆς πηγῆς, τὸς ἀκτῖνας τοῦ ἡλίου ἐκ τοῦ ἡλίου. Ἡ περιοριστικὴ αὕτη μαρτυρία τοῦ Ρουτώ δέον νὰ γενικευθῇ, καὶ νὰ ἐφαρμοσθῇ ἐφ' ὅλου τοῦ Εὐαγγελίου. Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον λέγει διὰ τὰ παραγγέλματα εἶνε ἐπίσης ἀληθὲς διὰ τὰς ὑποσχέσεις· ἐκεῖνο τὸ ὅποιον διαβεβαιώνει περὶ τῆς ἠθικῆς τὸ διαβεβαιώνει ἐπίσης καὶ διὰ τὴν διδασκαλίαν. Μελετήσωμεν λοιπὸν ἐν τῷ συνόλῳ αὐτῆς τὴν διδασκαλίαν τοῦ Σωτῆρος.

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον ἐκπλήττει κατ' ἀρχὰς ὡς πρὸς τὸν λόγον τοῦ Ἰησοῦ εἶνε, ὅτι εἶνε γενικὸς, καὶ τούτο ὑπὸ διττὴν ἑποψίν' ἀποτείνεται εἰς ὅλους τοὺς ἀνθρώπους καὶ εἰς δλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Ὡς ἐκ τῆς βαρύτητος καὶ ἀπλότητος αὐτοῦ, εἶνε ἡ τροφή τῶν φιλοσόφων καὶ τῶν ἁμαθῶν, τῶν παίδων καὶ τῶν γερόντων. Εἶνε ὡς ὁ ἐπιούσιος ἄρτος τὸν ὅποιον εὕρισκει τις ἐπίσης ἐπὶ τῆς τραπέζης τοῦ πλουσίου καθὼς καὶ τοῦ πτωχοῦ. Ἐνῷ ὁ ρήτωρ, ὀφείλων νὰ λαλήσῃ ἐνώπιον δημοσίου συγκειμένου ἐκ διαφόρων ἀνθρώπων, δοκιμάζει μεγίστην δυσκολίαν ὅπως καταστήσῃ τὸν λόγον αὐτοῦ καταληπτόν εἰς ὅλας τὰς διανοίας· καὶ κατορθώνει σπανίως νὰ ἱκανοποιήσῃ, ὁ Ἰησοῦς ὅστις ἔμελλε νὰ ἔχῃ δι' ἀεροατάς τοὺς ἀνθρώπους τῆς ἐποχῆς του καὶ ἐκείνους τῶν ἐπερχομένων αἰώνων, ἠδυνήθη νὰ λαλήσῃ γενικὴν γλῶσσαν, προσιτὴν εἰς ὅλα τὰ πνεύματα καὶ φωτεινὴν εἰς ὅλας τὰς διανοίας. Τὸ Εὐαγγέλιον δύναται νὰ ὑπάρχῃ εἰς τὰς χεῖρας τοῦ γεωργοῦ καθὼς καὶ τοῦ μεγαλητέρου φιλοσόφου. Τίς δύναται νὰ εἴπῃ τὸ αὐτὸ διὰ τοὺς διαλόγους τοῦ Πλάτωνος ἢ διὰ τὰ συγγράμματα ἐξόχου τινὸς ἠθικολόγου; Οὐδεὶς δύναται νὰ μείνῃ ἀναίσθητος εἰς τὰς συγκινητικὰς παραβολὰς τοῦ Ἰησοῦ, προπάντων εἰς ἐκείνην τοῦ ἀσώτου υἱοῦ. Ὅποια βεβύτης συλλογισμῶν! Ὅποια ἀπλότης ἐκφράσεων! Ὁ νέος ὁ αἰσθανόμενος τὴν συνείδησιν βεβαρυμένην ἐκ τινος ἁμαρτίας δὲν δύναται νὰ ἀκούσῃ τὴν παραβολὴν ταύτην ἄνευ συγκινήσεως καὶ εὐλογεῖ τὸν Ἰησοῦν ὅτι τὸν ἐδίδαξε νὰ εὕρῃ εἰς τὸν Θεὸν πατέρα τοῦ ὁποίου αἱ ἀγκάλαι εἶνε πάντοτε ἀνοικταὶ ὅπως δεχθῇ τὸν ἄσωτον αὐτοῦ υἱόν! Ὅχι· οὐδέποτε ὁ ἄνθρωπος ἐλάλησεν ὡς τὸν Ἰησοῦν, διότι ὁ Ἰησοῦς λαλεῖ εἰς τὰς καρδίας ὅλων τῶν ἀνθρώπων.

Ἐὰν ἡ διδασκαλίᾳ τοῦ Σωτῆρος ἀπευθύνεται εἰς ὅλας τὰς καρδίας, ἀποτείνεται ὡσαύτως καὶ εἰς δλόκληρον τὸν ἄνθρωπον. Τῶντι, αὕτη φωτίζει τὸ πνεῦμα, συγκινεῖ τὴν καρδίαν, ἐπιβάλλεται εἰς τὴν συνείδη-

σιν. Ὑπάρχει εἰς τὸν λόγον τοῦ Διδασκάλου μίγμα τι τρυφερότητος καὶ ἐξουσίας ἥ τις τὸν θέτει ὑπεράνω πάσης ἀνθρωπίνης γλώσσης. Ἡ φωνὴ αὐτοῦ εἶνε ἡχὼ τοῦ οὐρανοῦ. Ἀκούων τις αὐτὴν δὲν ἀποπειράται νὰ εἴπῃ ὡς τοῦς Ἰσραηλίτας ἠνωμένους εἰς τοὺς πόδας τοῦ Σινᾶ «ὁ Θεὸς ὅς μὴ λαλήσῃ εἰς ἡμᾶς διὰ νὰ μὴν ἀπιθάνωμεν! (1)» Ἀλλ' αὐθορμήτως λέγει τις μετὰ τῶν μαθητῶν. «Κύριε, πρὸς τίνα ἀπελευσόμεθα; ῥήματα ζωῆς αἰωνίου ἔχεις.» Παραδείγματα μόνον δύνανται νὰ δικαιολογήσωσι τὴν ἐκτίμησιν ταύτην.

Μεταξὺ τοσοῦτου πλούτου δὲν δυσκολεύομαι εἰμὴ ὡς πρὸς τὴν ἐκλογὴν. Ἐκαστος λόγος τοῦ Σωτῆρος εἶνε ἡ ἐκφρασις βαθυτάτης καὶ ἀληθοῦς ιδέας, ἀφάρτου τρυφερότητος καὶ ἀπολύτου ἁγιωσύνης. Καὶ ποῖαν ἔννοιαν νὰ καταστήσω ἐπιφανεστέραν; τὸ πλάτος τοῦ διαλογισμοῦ ἢ τὴν ἀφελῆ ἀπλότητα τῆς ἐκφράσεως; τὸ μεγαλεῖον τοῦ συνόλου ἢ τὴν τελειότητα τῶν καθέκαστων; Τί πρῶτον ν' ἀναφέρω; τοὺς ἐνεργητικοὺς καὶ βραχεῖς ἐκείνους λόγους τοὺς ὁμοιάζοντας τὸν κεραυνὸν, ἢ τοὺς γλυκεῖς καὶ τρυφεροὺς ἐκείνους λόγους τοὺς ὁμοιάζοντας τὴν δρόσον τῆς πρωῒας; Παντοῦ ἡ πηγὴ εἶνε ἐπίσης δροσερά, καθαρὰ, βαθεῖα καὶ ἀνεξάντλητος. Πῶς νὰ ἐκλέξω, ὅποτε τὸ πᾶν εἶνε τέλειον; Ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ ὁ μεγαλοπρεπὲς χαρακτὴρ εἶνε ἀδιάλειπτος, συνεχής. Ἐδόθη εἰς ἕξοχα τινὰ πνεύματα νὰ φανῶσιν ὑψηλὰ δις ἢ τρίς εἰς τὸν βίον τῶν ὁ Ἰησοῦς ὁμῶς ὑπῆρξε τοιοῦτος πάντοτε καὶ ἐὰν ἡ ἕξις δὲν ἤθελεν ἐξασθενήσει τὴν ἠθικὴν ἡμῶν εὐαισθησίαν, ἤθελον ἀποδείξει τὸ συνεχὲς τοῦτο ὕψος εἰς ἐκάστην λέξιν τοῦ Σωτῆρος. Πλὴν δυστυχῶς ὁμοιάζομεν τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἵτινες, γεννηθέντες εἰς μίαν τῶν χωρῶν ἐκείνων ἐνθα ἡ φύσις ἐπεδαψίλευσε πάντα τὰ θαυμασιά της, δὲν τὰ θαυμάζουσιν ἀρκούντως διότι τὰ βλέπουσι συνεχῶς.

(1) Ἐξοδ. XX 49.

Ὁ Ἰησοῦς εἶνε βέβαιος περὶ τῆς διδασκαλίας αὐτοῦ. Διδάσκων δὲν διστάζει, δὲν ἀμφιβάλλει· σπανίως λαμβάνει τὸν κόπον ν' ἀνασκευάσῃ τὰς ἀντιρρήσεις· ἐπιβεβαιοῖ τὰς ὑψηλοτέρας θρησκευτικὰς καὶ ἠθικὰς ἀληθείας μετὰ τῆς αὐτῆς βεβαιότητος ἣν θέτομεν ἐκφράζοντες μαθηματικόν τι ἀξίωμα. Ἡ ἀφετηρία τῆς θαυμασίου ταύτης πεποιθήσεως συνίσταται εἰς τὴν βεβαιότητα ταύτην. *Ἐγὼ εἶμι ἡ ἀλήθεια.* Ὅταν ὁ Ἰησοῦς διαφωνῇ πρὸς τὰς προτυνελημμένας γνώμας καὶ ἐπιβάλλῃ σιωπὴν εἰς τὰ ζωηρότερα πάθη, τότε συνηδεύει τὰς μᾶλλον παραδόξους διαβεβαιώσεις ἐξ ἐνὸς ἀπλοῦ αἰτίου καὶ τὰς δυσκολοτέρας διαταγὰς πρὸς ἐκπλήρωσιν ἐξ ἀπλῆς ὑποσχέσεως. «Μακάριοι οἱ πενθοῦντες ὅτι αὐτοὶ παρακληθήσονται. Ἐὰν μὴ τις γεννηθῇ ἐξ ὕδατος καὶ Πνεύματος οὐ δύναται εἰσελθεῖν εἰς τὴν βασιλείαν τοῦ Θεοῦ. Τὸ γεγεννημένον ἐκ τῆς σαρκὸς σὰρξ ἐστὶ καὶ τὸ γεγεννημένον ἐκ τοῦ Πνεύματος πνεῦμά ἐστι.» Ἡ βεβαιότης αὕτη τῆς κατοχῆς τῆς ἀληθείας ἣν ἔχει ὁ Ἰησοῦς, τὴν διατηρεῖ ὡς πρὸς τὴν καταστρεπτικὴν ἐκείνην ἐνέργειαν ἣν ὁ καιρὸς ἐξασκεῖ ἐφ' ὅλων τῶν δημιουργηθέντων πραγμάτων. «Ὁ οὐρανὸς καὶ ἡ γῆ παρελεύσονται, οἱ δὲ λόγοι μου οὐ μὴ παρέλθωσιν.» Ὁ Ἰησοῦς, ἀποκρούων κατὰ μέτωπον τὰς προλήψεις τοῦ αἰῶνος αὐτοῦ καὶ ὅλων τῶν αἰώνων, ἐπιβάλλων σιωπὴν εἰς τὴν στασιασμὸν τοῦ λόγου καὶ τῆς καρδίας, ἀναπτύσει τὴν αὐτὴν ἐξουσίαν ἣν ἔθετεν ὅποτε ἐπέπληττε τὴν ἐξαγριωθεῖσαν θάλασσαν λέγων πρὸς αὐτὴν «Σιώπα.» Ὅποια ὁξύνουσι, ὅποια διορατικότης εἰς τὰς ἀπαντήσεις αὐτοῦ! Πῶς ἠξέυρει νὰ διαφεύγῃ ἐκείνους οἵτινες θέλουν νὰ τὸν ἐξαπατήσουν διὰ τῶν λέξεων, νὰ τὸν θέσουν εἰς ἀντίφασιν μετὰ τοῦ ἐαυτοῦ του, ἢ νὰ τοῦ ἀποσπάσουν διὰ ἀδήλωσιν τινὰ ἀντίθετον εἰς τὴν ἄκαμπτον αὐτοῦ δικαιοσύνην ἢ εἰς τὴν συμπαθεῖα αὐτοῦ εὐσπλαγχνίαν. Ἡ μοιγαλὶς σύρεται ἐνώπιόν του ὑπὸ τῶν Φαρισαίων, οἵτινες ἦσαν μᾶλλον ἐχθροὶ τῆς ἁγιότητος αὐτοῦ, ἥτις τοὺς καταδικάζει, ἢ ζηλότυποι τῶν δικαιωμάτων

της περιωρισθείσης ἠθικῆς. Θέλουν νὰ τὸν καταστήσουν νὰ ἦναι ἡ ἀκαμπτὸς δικαστὴς ἡ δὲ συνεργὸς τοῦ ἐγκλήματος. «Διδάσκαλε, αὕτη ἡ γυνὴ κατελήφθη ἐπ' αὐτοφώρῳ μοιχευομένη· ἐν δὲ τῷ νόμῳ Μωσῆς ἡμῖν ἐνετείλατο τὰς τοιαύτας λιθοβολεῖσθαι· σὺ οὖν τί λέγεις;» — Τί μέλλει ν' ἀποκριθῇ ὁ Ἰησοῦς; Θέλει διατάξει τὴν τρομερὰν ταύτην ποινὴν ἢ ὁ ἴδιος λαὸς μέλλει νὰ ἦναι ὁ ἐκτελεστής; Ἡ, καταπατῶν τὴν ἱερὸν θεσμόν τοῦ γάμου, θέλει ἀνοίξει τὴν βασιλείαν τῶν οὐρανῶν εἰς τὴν ἀκαθαρσίαν; «Ὁ δὲ Σωτὴρ κάτω κύψας τῷ δακτύλῳ ἔγραφεν εἰς τὴν γῆν· ὡς δὲ ἐπέμενον ἐρωτῶντες αὐτὸν, ἀνακύψας λέγει πρὸς τοὺς κατηγόρους.» Ὁ ἀναμάρτητος ὡμῶν πρῶτος τὸν λίθον ἐπ' αὐτῇ βαλέτω. «Καὶ πάντες, ἀκούσαντες τοὺς λόγους τούτους, καὶ ὑπὸ τῆς συνειδήσεως ἐλεγχόμενοι, ἀπήρχοντο.» Ὁ Ἰησοῦς ἔμεινε μόνος ἐν τῷ ναῷ μετὰ τῆς γυναικὸς ἧτις ἐπερίμενεν ἐκ τοῦ Δικαίου τὴν ἀπόφασιν ἣν ἁμαρτωλοὶ δὲν ἐτόλμησαν νὰ προσφέρωσιν — Οὐδεὶς σὲ κατέκρινεν, εἶπε πρὸς αὐτήν. — Οὐδεὶς, Κύριε. — Οὐδὲ ἐγὼ σὲ κατακρίνω· πορεύου καὶ μηκέτι ἁμάρτανε. Τοιοῦτοτρόπως, χωρὶς νὰ προσβάλλῃ τὴν ἀγιότητα τῆς ἠθικῆς καὶ τὰ δικαιώματα τοῦ ἑβραϊκοῦ λαοῦ, ἔμεινε πιστὸς εἰς τὴν θείαν αὐτοῦ ἀποστολήν· ἐξήγειρε τὰς συνειδήσεις ἐσυγχώρησεν. Ὁ υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου δὲν ἦλθεν ὅπως ζητήσῃ καὶ σῶσῃ τὸ ἀπολωλός, (1)

Πλὴν οἱ ἐκ κακῆς πίστεως ἀντίπαλοι δὲν ὁμολογοῦσι τὴν ἡττάν αὐτῶν ἀλλ' ἐπανερχονται μετὰ περισσοτέρας λύσεως ἐναντίον αὐτοῦ. Οἱ ἐχθροὶ τοῦ Σωτῆρος ὁμοιάζουσιν ὡς τὰ κύματα τῆς Τιβεριαδος, ἅτινα πρὸς στιγμὴν κατευνασθέντα ἐγείρονται ἐκ νέου ἀγριώτερα. Ὑπῆρχον τότε παρὰ τοῖς Ἑβραίοις δύο πολιτικὰ κόμματα ἀντίπαλα ἀνάμεσόν των, διότι ὥρμωντο ἐκ δύο ἀντιθέτων ἀρχῶν· οὗτοι ἦσαν οἱ Φαρισαῖοι καὶ οἱ Ἑρωδιανοί. Οἱ μὲν πρῶτοι ἐπεθύμουν τὴν ἐθνικὴν αὐτῶν ἀνεξαρτησίαν καὶ ἐμίζουν τὸν

βαρὺν ζυγὸν τῶν Ῥωμαίων· οἱ δὲ παδοὶ τοῦ Ἑρώδου, ἀπεναντίας, λησμονοῦντες ὅτι ἦσαν ὁ λαὸς τοῦ Θεοῦ, ἐδέχθησαν αἰσχροῦς τὴν ξένην κυριαρχίαν καὶ ἠσπάζοντο δουλικῶς τὴν χεῖρα ἧτις τοὺς κατέθλιβε. Διαλλαχθέντες πρὸς στιγμὴν ἐνεκὶν τοῦ καινοῦ μίσους ὃ ἐτρεφον πρὸς τὸν Σωτῆρα, ἔρχονται μαζὺ ὅπως τῷ προτείνωσιν ἀπέναντι τοῦ λαοῦ τὴν ἐπίβουλον ἐρώτησιν τοῦ φόρου. «Διδάσκαλε, λέγουσιν, οἶδαμεν ὅτι ἀληθὲς εἶ, καὶ τὴν ὁδὸν τοῦ Θεοῦ ἐν ἀληθείᾳ διδάσκεις, καὶ οὐ μέλει σοι περὶ οὐδενός, οὐ γὰρ βλέπεις εἰς πρόσωπον ἀνθρώπων· εἰπέ οὖν ἡμῖν. Τί σοὶ δοκεῖ; ἔξεστι δοῦναι κῆνσον Καίσαρι, ἢ οὐ;» Ἡ παγίς, ὡς βλέπετε, ἦτο τεχνικὴ, διότι ἐὰν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς σιωπήσῃ ἐπὶ τοῦ ἀκανθώδους τούτου ζητήματος, ἡ φήμη τῆς σοφίας του κλονίζεται, ἐὰν ἀποφανθῇ βεβαιωτικῶς γίνεται ὑποπτος εἰς λαὸν δυστυχῆ, χάνει τὸν ἰσραηλιτικὸν αὐτοῦ χαρακτήρα καὶ κατατасσεται μετὰ τῶν ἀνθρώπων ἐκείνων οἵτινες προσπίπτουσιν ἐνώπιον τῆς πρώτης κατακτητικῆς ἐξουσίας· ἐὰν ἀπαντήσῃ ἀρνητικῶς πίπτει ὑπὸ τὸν καταδιωγμὸν τῆς Ῥωμαϊκῆς κυβερνήσεως καὶ τῶν δειλῶν αὐτῆς ὑπαῶν· δὲν εἶνε πλέον εἰμὴ δημοκόπος σπείρων τὴν διχόνοιαν καὶ τὴν παραχύν. Τί θέλει πράξῃ λοιπὸν ὁ Ἰησοῦς; «Τί μοι πειράζετε, ὑποκριταί, λέγει αὐτοῖς, ἐπιδείξατέ μοι τὸ νόμισμα τοῦ κῆνσου. Οἱ δὲ προσήνεγκον αὐτῷ δηνάριον καὶ λέγει. Τίνος ἡ εἰκὼν αὕτη καὶ ἡ ἐπιγραφή. Λέγουσιν αὐτῷ Καίσαρος. Τότε λέγει αὐτοῖς· Ἀπόδοτε οὖν τὰ Καίσαρος Καίσαρι καὶ τὰ τοῦ Θεοῦ τῷ Θεῷ.» Τουτέστι πληρώσατε τὴν φόρον, ἀλλ' ἐσθὲ πάντοτε Ἰσραηλῖται, καθυποβλήθητε πλὴν ἐντὸς τῶν ὁρίων τὰ ὅποια χάρσσει ἡ θρησκευτικὴ συνείδησις· δεχθήτε τὰ καθεστῶτα, πλὴν ἀφήσατε εἰς τὸν Θεὸν τὴν κυριαρχίαν τῶν ψυχῶν ὑμῶν. Ὅποια ὑψηλὴ σοφία! καὶ πόσον ἡ γλῶσσα αὕτη ἀρμόζει καλῶς εἰς τὸ στόμα ἐκείνου ὅστις εἶπεν· «Ἡ βασιλεία μου δὲν εἶνε ἐκ τοῦ κόσμου τούτου!»

Ἐκεῖνο τὸ ὅποιον μᾶς προξενεῖ εἰσέτι

(1) Ἰωαν. VIII 4, 12.

θυμασμένον εἶνε ἡ ἀρρενωπὴ ἐνέργεια ἣν βλέπομεν εἰς τοὺς λόγους τοῦ Ἰησοῦ. Γνωρίζει ἐπίσης νὰ στιγματίζῃ τὴν κακίαν καθὼς νὰ καθιστᾷ προσφιλεῖν τὴν ἀρετὴν. Τὸ πρόβατον ἐγίνωσκε νὰ βρυχάται ὡς ὁ λέων, ἡ τρυφερὰ περιτερά νὰ κεραυνοβολῇ ὡς ὁ ἀετός. Ἐκεῖνος ὅστις ἦτο πρῶτος καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ ὡμίλησε μετὰ περισσοτέρως δυνάμει ἢ ὁ αὐστηρότερος προφήτης τῆς ἐρήμου. Πῶς ἤξεύρει ν' ἀφαιρῇ τὴν προσωπίδα εἰς τοὺς ἀνθρώπους ἐκείνους οἵτινες, καλύπτοντες διὰ λαμπροῦ πέπλου τὴν ἀποτρόπαιον αὐτῶν δυσμορφίαν, ἐκπηλεύοντο τὰ ἱερά πράγματα, κατεβρόχθιζον τὰς οἰκίας τῶν χηρῶν καὶ κατέστρεφον τὸν νόμον διὰ τῶν ἀνοήτων καὶ περιττῶν αὐτῶν προλήψεων καὶ παραδόσεων. «Οὐαὶ ὑμῖν, γραμματεῖς καὶ Φαρισαῖοι, ὑποκριταί, ὅτι παρομοιάζετε τάφοις κεκοσμημένοις, οἵτινες ἐξώθεν μὲν φαίνονται ὡραῖοι, ἔσωθεν δὲ γέμουσιν ὀστέων νεκρῶν καὶ πάσης ἀκαθαρσίας. Ὅφεις, γεννήματα ἐχιδνῶν, πῶς φύγητε ἀπὸ τῆς κρίσεως τῆς γενένης;» Βεβαίως ἡ θεὰ τῆς ὑποκρισίας διήγειρε παλλάκις εἰς τοὺς ἀνθρώπους τὴν μεγαλητέραν ἀποστροφὴν καὶ ἀποδοκιμασίαν· πλὴν ἡ ἐπίπληξις τοῦ Ἰησοῦ ὁμοιάζει περισσότερο εἰς τὸ πῦρ τοῦ οὐρανοῦ καταναλίσκον τὰ Σόδομα καὶ τὰ Γόμορα παρὰ ἢ κατὰ τοῦ Μωϋσέως ἐπὶ τοῦ ὄρους Ἑβράλ.

Πόσον ὁ λόγος τοῦ Ἰησοῦ εἶναι ἐπίσης τρυφερὸς καὶ φιλόστοργος! πόσον συγκινεῖ τὴν καρδίαν! «Ἐγὼ εἰμὶ ὁ ποιμὴν ὁ καλός· ὁ ποιμὴν ὁ καλὸς τὴν ψυχὴν αὐτοῦ τίθει ὑπὲρ τῶν προβάτων. (1) Ἐάν τις διψᾷ ἐρχέσθω πρὸς με καὶ πινέτω! Ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ ποταμοὶ ἐκ τῆς κοιλίας αὐτοῦ ρεύσουσιν ὕδατος ζῶντος. (2) Δεῦτε, πρὸς ἐμὲ, πάντες οἱ κοπιῶντες καὶ πεφορτισμένοι, καὶ γὰρ ἀναπαύσω ὑμᾶς. Ἀραγε τὸν ζυγὸν μου ἐφ' ὑμᾶς, καὶ μάθετε ἀπ' ἐμοῦ, ὅτι πρῶτος εἰμὶ καὶ ταπεινός τῇ καρδίᾳ· καὶ εὐρήσετε

ἀνάπαυσιν ταῖς ψυχαῖς ὑμῶν, ὁ γὰρ ζυγός μου χρηστός, καὶ τὸ φορτίον μου ἐλαφρὸν ἐστὶ.»

Τί δὲ νὰ εἰπῶ περὶ τῆς ἀγιότητος τῶν παραγγελμάτων τοῦ Σωτῆρος; Ἀναγινώσκοντες ἢ ἀκούοντες αὐτὰ λέγομεν συχνάκις· ἰδοὺ πῶς ἐπρεπε νὰ πράττωμεν ὅπως γίνωμεν εὐτυχεῖς, καὶ ἐν τούτοις ὀλίγοι δυστυχῶς ἀκολουθοῦσιν αὐτά. Ὁ Ἰησοῦς διδάσκων τὴν πραγματικὴν ταπεινοφροσύνην λέγει· «πᾶς ὁ ὑψὼν ἑαυτὸν ταπεινωθήσεται· καὶ ὁ ταπεινὼν ἑαυτὸν ὑψωθήσεται.» Ὁ Ἰησοῦς διδάσκει τὴν ἐσωτερικὴν καθαριότητα, τὴν ἀγιότητα τῆς ψυχῆς. «Πᾶς ὁ βλέπων γυναῖκα ποῦς τὸ ἐπιθυμῆσαι αὐτῇ ἤδη ἐμοίχευσεν αὐτὴν ἐν τῇ καρδίᾳ αὐτοῦ.» Ὁ Ἰησοῦς διδάσκει τὴν αὐταπάρνησιν. «Εἴ τις θέλει ὀπίσω μου ἐλθεῖν, ἀπαρνησάσθω ἑαυτὸν, καὶ ἀράτω τὸν σταυρὸν αὐτοῦ, καὶ ἀκολουθεῖτω μοι.» Ὁ Ἰησοῦς διδάσκει τὴν ἐμπιστοσύνην εἰς τὸν Θεόν. «Μὴ οὖν μεριμνήητε εἰς τὴν αὔριον ἢ γὰρ αὔριον μεριμνήσει τὰ ἑαυτῆς.» Ὁ Ἰησοῦς διδάσκει τὴν ἀληθινὴν ὑποταγὴν. «Γεννηθήτω τὸ θέλημα σου.» Εἰς τὴν ἀρίθμησιν ταύτην δυνάμεθα νὰ λησμονήσωμεν τὸν οὐράνιον ἐκεῖνον νόμον τῆς ἀγάπης; Λόγος τῶντι Θεός ὅστις μόνος ἠθέληεν ἀποδείξει ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατέβη ἐκ τοῦ οὐρανοῦ καὶ ὅτι εἶνε ὁ ἀγαπητὸς Υἱὸς τοῦ Θεοῦ· «Ἀγαπάτε τοὺς ἐχθροὺς ὑμῶν, εὐλογεῖτε τοὺς καταρωμένους ὑμᾶς, καλῶς ποιεῖτε τοὺς μισοῦντας ὑμᾶς, καὶ προσεύχεσθε ὑπὲρ τῶν ἐπηρεαζόντων ὑμᾶς καὶ διωκόντων ὑμᾶς· ὅπως γένησθε υἱοὶ τοῦ πατρὸς ὑμῶν τοῦ ἐν οὐρανοῖς ὅτι τὸν ἥλιον αὐτοῦ ἀνατέλλει ἐπὶ πονηροὺς καὶ ἀγαθοὺς καὶ βρέχει ἐπὶ δικαίους καὶ ἀδίκους—ἔσσεσθε οὖν ὑμεῖς τέλειοι, ὥσπερ ὁ πατὴρ ὑμῶν ὁ ἐν τοῖς οὐρανοῖς τέλειός ἐστι.» (1)

Τέλος, ἐν χαρακτηριστικὸν τὸ ὅποιον διαπρέπει εἰς τοὺς λόγους τοῦ Σωτῆρος, εἶνε τὸ ἄμεσον καὶ ζῶντὸν αἶσθημα τῶν θείων πραγμάτων τῶν ὁποίων εἶνε πάντοτε ἡ ἔκ-

(1) Ἰωαν. X. 44.

(2) Ἰωαν. VI. 37.

(1) Ματ. V. 44. 45.

φρασις. Ὁ Ἰησοῦς λαλεῖ περὶ τοῦ οὐρανοῦ ὡς κάτοικος αὐτοῦ, καὶ ἡ γλῶσσά του ὁμοιάζει ἐκείνην τοῦ ἐξορίστου περιγράφοντος τὴν πατρίδα του καὶ διαλογιζομένου εἰς τὰς ἀπολαύσεις τῆς πατρικῆς οἰκίας. Τὸ πᾶν, ἐν τῇ κοιλάδι ταύτῃ τῆς σκίας καὶ τοῦ θανάτου, ὑπενθυμίζει εἰς τὸν Ἰησοῦν τὸν ἀόρατον κόσμον καὶ τὰς αἰώνιους πραγματικότητας. Ἐκαστον ἀντικείμενον τῆς φύσεως, ἕκαστον περιστατικὸν τοῦ ἀνθρωπίνου βίου χορηγεῖ αὐτῷ ἀφορμὴν ὅπως ὑψώσῃ τὰ πνεύματα ἡμῶν ἐκ τῶν αἰσθητῶν πραγμάτων εἰς τὰ πνευματικὰ πράγματα. Ἡ αὐξήσις τοῦ σίτου τῷ ὑπενθυμίζει τὴν ἀνάπτυξιν ἣν ἐφείλει νὰ ἔχῃ ὁ ὀρητκευτικός βίος εἰς τὰς ψυχὰς ἡμῶν ἡ στερεότης τοῦ ὄρους τῷ ὑπενθυμίζει τὴν ἰσχύϊν τῆς πίστεως ἣτις δύναται νὰ τὸ μεταφέρῃ ἀπὸ ἓν μέρος εἰς ἄλλο ἢ πηγὴ ἡ ρέουσα εἰς τοὺς πίδακας αὐτοῦ, τὸν κάμνει νὰ συλλογισθῇ εἰς τὸ ἀναβρύον ὕδωρ τῆς αἰωνίου ζωῆς, καὶ ὁ ἄρτος ὁ τρέφων τὸ σῶμα εἰς ἐκείνον ὅστις τρέφει τὴν ψυχὴν ἡ αἰτησις ἑνὸς παιδίου τῷ χρησιμεύει ὅπως ἀποδείξῃ τὴν δύναμιν τῆς προσευχῆς, καὶ ἡ στοργὴ ἑνὸς πατρὸς ὅπως περιγράψῃ τὴν ἀγάπην τοῦ Θεοῦ. Καὶ ὁπόταν ὁμιλῇ ἄνευ μεταφορᾶς, ὁπόταν ὑψώσῃ τὴν γῆν μέχρι οὐρανοῦ, τότε ἡξεύρει νὰ δείξῃ εἰς τοὺς μαθητάς αὐτοῦ τὸ μέρος τῆς γενικῆς συνεντεύξεως ἀνοίγων εἰς τὰ βλέμματα τῆς ψυχῆς αὐτῶν τὰς ἀτελευτήτους ἀποστάσεις τῆς αἰωνίου ζωῆς! «Μὴ ταρασσέσθω ὑμῶν ἡ καρδιά· πιστεύετε εἰς τὸν Θεόν, καὶ εἰς ἐμὲ πιστεύετε· ἐν τῇ οἰκίᾳ τοῦ πατρὸς μου μοναὶ πολλαὶ εἰσὶν· εἰ δὲ μὴ, εἶπον ἂν ὑμῖν· πορεύομαι ἐτοιμάσαι τόπον ὑμῖν· καὶ ἐὰν πορευθῶ καὶ ἐτοιμάσω ὑμῖν τόπον, πάλιν ἔρχομαι καὶ παραλήψομαι ὑμᾶς πρὸς ἐμαυτόν· ἵνα ὅπου εἰμὶ ἐγὼ, καὶ ὑμεῖς ᾔτε. (1)»

Ὁ Ἰησοῦς ἐδήλωσεν ὅτι εἶνε ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὁ Υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ Λυτρωτὴς τοῦ κόσμου, ὁ Βασιλεὺς τοῦ οὐρανοῦ καὶ τῆς γῆς· τὸ κύριον δὲ τῶν λόγων του, τὸ

ὕψος τῆς διδασκαλίας του, ἐπιβεβαιοῦσι τὴν ἀλήθειαν τῶν ἀποφάνσεων αὐτοῦ. Ἴδου τὸ συμπέρασμα τῶν ὧσων μέχρι τοῦδε ἐρρέθησαν. Πλὴν εἰς τὸ κύριον τῶν παραγγελμάτων ἐπρόσθεσε τὸ ἔτι μᾶλλον σεμνοπρεπὲς κύριον τοῦ παραδείγματος; Ἀληθὲς εἰς τοὺς λόγους αὐτοῦ ὑπῆρξε τοιοῦτος καὶ εἰς τὰ ἔργα αὐτοῦ; Ὁ βίος αὐτοῦ ὑπῆρξε πάντοτε ἡ ἑκφρασις τῶν ὑψηλῶν ἐκείνων ἀρχῶν, ἡ πραγματοποίησις τῆς καθαρωτάτης ἐκείνης ἠθικῆς, ἣτις ἐπιβάλλεται εἰς τὴν συνείδησιν ἡμῶν, ἐπικυρουμένης ὑπὸ τῆς καρδίας καὶ τοῦ πνεύματος ἡμῶν; Ἐν ἐνὶ λόγῳ, ὁ βίος τοῦ Ἰησοῦ ἐν τῷ κόλπῳ τῆς ἀνθρωπότητος ὑπῆρξεν θεῖος ὡς ὁ λόγος αὐτοῦ;

Ὅπως ἀπαντήσωμεν εἰς τὴν ἐρώτησιν ταύτην δεόν κατ' ἀρχὰς νὰ ἐρευνήσωμεν ἐὰν ὁ Ἰησοῦς Χριστὸς καθυπέταξε τὴν φύσιν εἰς τὴν θέλησιν αὐτοῦ, καὶ ἐὰν διὰ τῆς δυνάμεως αὐτοῦ ἐνίκησε τὸν θάνατον. Ὅπως ἀποδείξωμεν τοῦτο ἃς συντρέξωμεν εἰς παραδείγματα τινὰ ἐξ ὧν τρανῶς ἀποδεικνύεται ἡ παντοδυναμία καὶ ἡ θεότης αὐτοῦ.

Ἡμέραν τινὰ, παραλυτικός τις, κατακεκλιμένος ἐπὶ τοῦ κραββάτου αὐτοῦ, μετακομίζεται εἰς τοὺς πόδας Ῥαββίνου οὗ εἶχεν ἀκούσει νὰ ἐπαινοῦν τὴν δύναμιν καὶ τὴν φιλανθρωπίαν. Ὁ Ἰησοῦς ὅστις ἀναγινώσκει εἰς τὴν καρδίαν του τὸν ὑποδέχεται διὰ τῶν ἀκολούθων λέξεων αἵτινες ἐμφαίνουσι τὸ σύνθημα ὕψος τῶν διαλογισμῶν τοῦ Σωτῆρος καὶ τὸ βαθὺ αἶσθημα ὅπερ εἶχεν ὑπὲρ τῶν ἀναγκῶν τῆς ἠθικῆς ἡμῶν φύσεως. «Τέκνον μου, ἀφένταί σοι αἱ ἁμαρτίαι.» Ὡς πρὸς ὑμᾶς εὐρίσκετε ἴσως ὅτι ὁ Σωτὴρ ὤφειλε νὰ ἰατρεύσῃ πρῶτον τὸ σῶμα τοῦ δυστυχοῦς ἐκείνου, πρὶν ἢ σκεφθῇ εἰς τὴν ἴασιν τῆς ψυχῆς του. Πλὴν οἱ γραμματεῖς ἀκούοντες τὴν ἐκδήλωσιν τοῦ Σωτῆρος διελογίζοντο ὅτι ὁ ἄνθρωπος οὗτος ἐλάλει βλασφημίας. Τίς δύναται ἀφιέναι ἁμαρτίας εἰμὴ εἰς ὁ Θεός; Ὁ Ἰησοῦς γνωρίσας τοὺς διαλογισμοὺς αὐτῶν, λέγει πρὸς αὐτούς. «Διατί διαλογίζεσθε ταῦτα εἰς τὰς

(1) Ἰωαν. XIV. 1, 3.

(ΟΜΗΡΟΣ ΦΥΛ. Ζ'.)

καρδίας σας ; » Τί εἶνε εὐκολώτερον ἢ νὰ εἶπω αἱ ἁμαρτίαι σου εἶνε συγχωρημέναι, ἢ νὰ εἶπω, σηκώθητι καὶ ἔπαρε τὸν κράββατὸν σου καὶ περιπάτει ; Ἀλλ' ἵνα γνωρίσητε ὅτι ὁ Υἱὸς τοῦ ἀνθρώπου ἔχει τὴν ἐξουσίαν νὰ συγχωρῇ ἁμαρτίας. » Ἐγείρε, λέγει, εἰς τὸν παραλυτικόν, τὸν κράββατόν σου καὶ ὑπάγε εἰς τὸν οἶκόν σου. » Καὶ παρευθὺς οὗτος ἠγέρθη καὶ ἐξῆλθεν ὑγιὴς ἐνώπιον ὄλων. Οἱ γραμματεῖς ἔμεινάν συγκεχυμένοι ἀλλ' οὐχὶ πεπεισμένοι, διότι ἡ ἀπιστία αὐτῶν ἦτον μᾶλλον ἐλάττωμα τῆς καρδίας παρά ἐλάττωμα τοῦ πνεύματος. Τοιοῦτοτρόπως ὁ Ἰησοῦς ἐθεράπευσε τὸ σῶμα, καθὼς εἶχε θεραπεύσει καὶ τὴν ψυχὴν· ἀπεστόμωσε συγχρόνως τὴν ἀπιστίαν καὶ ἀπέδειξε τὴν ἀλήθειαν· ἔδωκεν ἐν δεῖγμα τῆς ἐξουσίας τοῦ ἐπὶ τῆς ψυχῆς καὶ ἔθεσε τὴν δυνάμιν του εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῆς ἀγάπης του.

Ὅλα τὰ θαύματα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ προσφέρουσι τὸ παράδειγμα τοῦτο· πάντα ἀποδεικνύουσιν ἐν αὐτῷ ὅν τι ὑπεράνθρωπον, πεποικισμένον διὰ θείας δυνάμεως, ἀνατρέχων πάντοτε εἰς τὴν πηγὴν τοῦ κακοῦ, μὴ καταστρέφων τὰς συνεπείας τῆς ἁμαρτίας· εἰμὴ ὅπως θεραπεύσῃ τὴν ἰδίαν ἁμαρτίαν· πάντα ἔχουσιν ἐφαρμογὴν βαθέως πνευματικῆν.

Μικρόν τι σκάφος, φέρον τὸν Ἰησοῦν καὶ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ, κλυδωνίζεται ὑπὸ τῶν ἀνέμων ἐπὶ τῆς Τιβεριάδος, καὶ ἐνῶ τὰ κύματα ἐπαπειλοῦν νὰ τοὺς καταβυθίσουν, ὁ Διδάσκαλος κοιμᾶται. Ἐντρομοὶ, οἱ μαθηταὶ ἐγείρουσι τὸν Ἰησοῦν λέγοντες. « Ἐπιστάτα, ἐπιστάτα, ἀπολλύμεθα. » — « Ὀλιγόπιστοι, ποῦ ἐστὶν ἡ πίστις ὑμῶν ! λέγει πρὸς αὐτοὺς ὁ Ἰησοῦς, καὶ ἐπιτιμήσας τῷ ἀνέμῳ καὶ τῷ κλύδωνι τοῦ ὕδατος, ἡ τρικυμία παρευθὺς ἔπαυσε καὶ ἐγένετο γαλήνη. » Καθησυχάζει οὐ μόνον τὰ ἐξαγριωθέντα κύματα, ἀλλ' ἐπίσης καὶ τὴν ψυχὴν τῶν ἀποστόλων καὶ τὸ θαῦμα τοῦτο ὅπερ ἐπιβεβαιοῖ τὴν δυνάμιν τοῦ Υἱοῦ τοῦ ἀνθρώ-

που, θέλει εἶνε διὰ παντὸς διδασκαλία σωτηριώδης διὰ τοὺς μαθητὰς αὐτοῦ. (1)

Τίς δὲν ἀναγνωρίζει ἐν τῷ κλυδωνιζομένῳ τούτῳ σκάφει τὴν εἰκόνα τῶν παθῶν καὶ τῶν τρικυμιῶν τῆς ζωῆς ; Ποῖον εἶνε τὸ τέκνον τοῦ Θεοῦ τὸ ὅποιον, καὶ τοι λυπούμενον διὰ τὴν ἀδυναμίαν τῆς πίστεώς του, δὲν ἔμαθε, διὰ τοῦ γεγονότος τούτου νὰ λέγῃ· « Ὁ Θεὸς Κυβερνήτης εἶνε μετ' ἐμοῦ· ὅποια καὶ ἂν ᾖναι αἱ δοκιμασίαι τῆς ζωῆς ἢ οἱ πειρασμοὶ τοῦ κόσμου τούτου, ἢ ταραχὴ τοῦ πνεύματός μου ἢ ἡ θλίψις τῆς καρδίας μου, ὁ Σωτὴρ μου δὲν θέλει μὲ ἐγκαταλείψει, καὶ τὸ τελευταῖον κύμα θέλει μὲ ὁδηγήσει εἰς ἀσφαλὴ λιμένα. »

Ἀλλ' ἰδοὺ καὶ ἕτερον παράδειγμα τῆς ζωογόνου ἰσχύος τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ. Φοβούμενος μήπως ἀλλοιωσῶ τὴν εὐγλωττον ἀπλότητά τῆς διηγήσεως ταύτης ἀφηγοῦμενος αὐτὴν, θέλω σᾶς τὴν ἀναγνώσω ὅπως ὑπάρχει ἐν τῷ Εὐαγγελίῳ· καὶ πολλοὶ ἐκ τῶν Ἰουδαίων ἐληλύθεισαν πρὸς τὰς περὶ Μάρθαν καὶ Μαρίαν, ἵνα παραμυθῶνται αὐτὰς περὶ τοῦ ἀδελφοῦ αὐτῶν. Ἡ οὖν Μάρθα ὡς ἤκουσεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἔρχεται, ὑπήντησεν αὐτῷ. Μαρία δὲ ἐν τῷ οἴκῳ ἐκαθέζετο, εἶπεν οὖν ἡ Μάρθα πρὸς τὸν Ἰησοῦν, Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει· ἀλλὰ καὶ νῦν οἶδα ὅτι ὅσα ἂν αἰτήσῃ τὸν Θεόν, δώσει σοι ὁ Θεός· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς· Ἀναστήσεται ὁ ἀδελφός σου· λέγει αὐτῷ Μάρθα· Οἶδα ὅτι ἀναστήσεται, ἐν τῇ ἀναστάσει ἐν τῇ ἡσχάτῃ ἡμέρᾳ· εἶπεν αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς. Ἐγὼ εἰμι ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ, ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, κἂν ἀποθάνῃ ζήσεται· καὶ πᾶς ὁ ζῶν καὶ πιστεύων εἰς ἐμὲ οὐ μὴ ἀποθάνῃ εἰς τὸν αἰῶνα· πιστεύεις τοῦτο ; λέγει αὐτῷ, Ναί, κύριε· ἐγὼ πεπίστευκα, ὅτι σὺ εἶ ὁ Χριστός, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ, ὁ εἰς τὸν κόσμον ἐρχόμενος. Καὶ ταῦτα εἰποῦσα ἀπῆλθε, καὶ ἐφώνησε Μαρίαν τὴν ἀδελφὴν αὐτῆς λέθρα, εἰποῦσα· Ὁ διδάσκαλος πάρεστι καὶ φωνεῖ σε, ἐκείνη ὡς ἤκουσεν, ἐγείρεται ταχὺ καὶ

(1) Λουκ. VIII. 24.

ἔρχεται πρὸς αὐτόν. Οὐπω δὲ ἐληλύθει ὁ Ἰησοῦς εἰς τὴν κώμην, ἀλλ' ἦν ἐν τῷ τόπῳ ὅπου ὑπῆντσαν αὐτῷ ἡ Μάρθα. Οἱ οὖν Ἰουδαῖοι οἱ ὄντες μετ' αὐτῆς ἐν τῇ οἰκίᾳ καὶ παραμυθούμενοι αὐτήν, ἰδόντες τὴν Μαρίαν ὅτι ταχέως ἀνέστη καὶ ἐξῆλθεν, ἡ κολούθησαν αὐτῇ λέγοντες ὅτι ὑπάγει εἰς τὸ μνημεῖον, ἵνα κλαύσῃ ἐκεῖ· ἡ οὖν Μαρία ὡς ἦλθεν ὅπου ἦν ὁ Ἰησοῦς, ἰδοῦσα αὐτόν, ἔπεσεν εἰς τοὺς πόδας αὐτοῦ, λέγουσα αὐτῷ, Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, οὐκ ἂν ἀπέθανέ μου ὁ ἀδελφός· Ἰησοῦς οὖν ὡς εἶδεν αὐτὴν κλαίουσάν, καὶ τοὺς συνελθόντας αὐτῇ Ἰουδαίους κλαίοντας, ἐνεβριμήσατο τῷ πνεύματι, καὶ ἐτάραξεν ἑαυτὸν, καὶ εἶπε· Ποῦ τεθείκατε αὐτόν; λέγουσιν αὐτῷ, Κύριε, ἔρχου καὶ ἴδε· ἐδάκρυσεν ὁ Ἰησοῦς, ἔλεγον οὖν οἱ Ἰουδαῖοι· Ἴδε πῶς ἐφίλει αὐτόν· τινὲς δὲ ἐξ αὐτῶν εἶπον· Οὐκ ἔδύνατο οὗτος, ὁ ἀνοίξας τοὺς ὀφθαλμοὺς τοῦ τυφλοῦ, ποιῆσαι ἵνα καὶ οὗτος μὴ ἀποθάνῃ; Ἰησοῦς οὖν, πάλιν ἐμβριμώμενος ἐν ἑαυτῷ, ἔρχεται εἰς τὸ μνημεῖον· ἦν δὲ σπήλαιον καὶ λίθος ἐπέκειτο ἐπ' αὐτῷ· λέγει ὁ Ἰησοῦς· Ἀρατε τὸν λίθον, λέγει αὐτῷ ἡ ἀδελφὴ τοῦ τεθνηκότος Μάρθα· Κύριε, ἥδη ὄζει· τεταρταῖος γὰρ ἐστὶ· λέγει αὐτῇ ὁ Ἰησοῦς, Οὐκ εἰπὸν σοι, ὅτι ἐὰν πιστεύσῃς, ὄψει τὴν δόξαν τοῦ Θεοῦ; ἤραν οὖν τὸν λίθον, οὗ ἦν ὁ τεθνηκώς κείμενος. Ὁ δὲ Ἰησοῦς ἤρε τοὺς ὀφθαλμοὺς ἄνω, καὶ εἶπε, Πάτερ, εὐχαριστῶ σοι ὅτι ἤκουσάς μου, ἐγὼ δὲ ᾔδειν ὅτι πάντοτέ μου ἀκούεις, ἀλλὰ διὰ τὸν ὄχλον τὸν περιστῶτα εἶπον, ἵνα πιστεύσωσιν ὅτι σὺ μὲ ἀπέστειλας, καὶ ταῦτα εἰπὼν, φωνῇ μεγάλῃ ἐκραύγατε, Λάζαρε, δεῦρο ἔξω· καὶ ἐξῆλθεν ὁ τεθνηκώς, δεδεμένος τοὺς πόδας καὶ τὰς χεῖρας κειρίαις, καὶ ἡ ὄψις αὐτοῦ στυδαρίῳ περίεδεδοτο· λέγει αὐταῖς ὁ Ἰησοῦς· Λύσατε αὐτόν, καὶ ἄφετε ὑπάγειν. (1)

Ὅποῖος ἀμίμητος χαρακτήρ ἀληθείας ἐν τῷ διηγήματι τούτῳ! Πόσον εἶνε φυσικὸν καὶ ἀληθές οἱ λόγοι οὗτοι τῶν ἀδελφῶν τοῦ Λαζάρου. «Κύριε, εἰ ἦς ὧδε, ὁ ἀδελφός

μου οὐκ ἂν ἐτεθνήκει!» Καὶ πόσον ἡ τρυφερὰ αὐτῶν μορφή, ἡ θλιβερὰ αὐτῶν λύπη συμφωνοῦσι μετὰ τὰς διαθέσεις ἐκείνων οἷτινες διατελοῦν ἐν τῷ πένθει! Ὅποιοι λεπτοὶ χρωματισμοὶ μεταξὺ τῶν χαρακτήρων τῆς Μάρθας, τῆς Μαρίας καὶ τῶν παρευρισκομένων! Ἡ Μάρθα ἐσαεὶ μεριμνῶσα, ἡ Μαρία ἐσαεὶ εὐπειθής, τὸ πλῆθος ἐσαεὶ ἀχάριστον καὶ μὴ ἀναφέρον τὰς ἀρχαίας εὐεργεσίας τοῦ Ἰησοῦ εἰμὴ ὅπως τὸν κακίστη διότι δὲν παρέχει νέας!

Δὲν ἠξέυρω τί ὀφείλω νὰ σημειώσω εἰς τὴν διήγησιν ταύτην, τὴν τρυφερότητα τοῦ Ἰησοῦ ἢ τὴν παντοδυναμίαν αὐτοῦ, τὴν ἀπλότητα ἢ τὸ μεγαλεῖον τῶν λόγων του. Ὅφείλω νὰ σᾶς λαλήσω περὶ τῶν ἀγίων αὐτοῦ δακρύων, ἅτινα μοὶ ἀποκαλύπτουν ἀδελφόν, ὅστις μᾶς δίδει τὸ δικαίωμα νὰ κλαίωμεν χωρὶς νὰ παραλείψωμεν τὴν πίστιν καὶ τὴν ἐλπίδα; Ὅφείλω νὰ σᾶς εἶπω, ἀκούων τὸν λόγον τοῦτον. «Εγὼ εἰμὶ ἡ ἀνάστασις καὶ ἡ ζωὴ· ὁ πιστεύων εἰς ἐμὲ, καὶ ἀποθάνῃ ζήσεται» ὅτι οὐδέποτε ἄνθρωπος ἐλάλησεν ὡς τὸν Ἰησοῦν, καὶ ὅτι τὸ μόνον συμπέρασμα τὸ ὅποιον δύναμαι νὰ ἐξάξω εἶνε νὰ ἐπαναλάβω μετὰ τῆς Μάρθας «Σὺ εἰ ὁ Χριστὸς, ὁ υἱὸς τοῦ Θεοῦ»· Τί δύναται ν' ἀντιτείνῃ ὁ ἄπιστος ἐνώπιον τοῦ τεμαχίου τούτου τοῦ Εὐαγγελίου; Δὲν εἶνε εὐκολώτερον νὰ πιστεύσῃ τις εἰς τὸ θαῦμα τοῦτο τῆς ἐγέρσεως τοῦ Λαζάρου παρὰ ν' ἀμφισβιάσῃ περὶ τῆς καλῆς πίστεως τοῦ αὐτόπλου μάρτυρος ὅστις διηγείται αὐτό; Οὕτως ἐφευρίσκει τις, καὶ δὲν εἶνε εὐκολὸν νὰ διακρίνωμεν τὸ ἀληθὲς ἐκ τοῦ ψευδοῦς; Θέλετε παραδεχθῇ συνωμοσίαν εἰς τὴν ὁποίαν ἔλαβον μέρος ἡ Μάρθα, ἡ Μαρία, ὁ Λάζαρος καὶ προπάντων ὁ Ἰησοῦς Χριστός; ἢ προστρέχων εἰς γελοίας διασαφήσεις, θέλετε εἶπει ὅτι ὁ Λάζαρος δὲν ἦτο ἀποθαρμύμενος, καὶ ὅτι ὁ ἄνθρωπος εἰσερχόμενος ἐν τῷ σπηλαίῳ, τὸν ἀπῆλλαξεν ἐκ τῆς ληθαργίας περὶ τῆς ὁποίας ὁ Ἰησοῦς ἦτο ἤδη πληροφορημένος;

Βλέπετε λοιπὸν ὅτι ὁ Ἰησοῦς κατεῖχε πλήρη ἐξουσίαν ἐπὶ τῆς φύσεως· ἔλαμψεν

(1) Ἰωαν. XI. 43.

αὐτὴν εἰς τὰς ἀπαιτήσεις τοῦ ἠθικοῦ αὐτοῦ μεγαλείου, καθὼς ἡ τρικυμία κάμπτει τὸν κάλαμον· μετεχειρίσθη αὐτὴν ὡς ὁ ἵππευς μεταχειρίζεται τὸν χαλινὸν τοῦ ἵππου, ὁ πλοίαρχος τὸ πηδάλιον πρὸς ἐδηγίαν τοῦ πλοίου. Ἀφοῦ ἠδυνήθη νὰ εἴπῃ εἰς τοὺς ἀπεσταλμένους Ἰωάννου τοῦ Βαπτιστοῦ· «Πορευθέντες ἀπαγγείλατε Ἰωάννῃ ὅτι εἶδετε καὶ ἤκούσατε ὅτι τυφλοὶ ἀναβλέπουσι, χωλοὶ περιπατοῦσι, λεπροὶ καθαρίζονται, κωφοὶ ἀκούουσι, νεκροὶ ἐγείρονται, πτωχοὶ εὐαγγελίζονται», ἄγγελος ἔδυνήθη ἐπίσης νὰ εἴπῃ ἐκ περιτροπῆς πρὸς τὴν Μαρίαν Μαγδαληνὴν κλαίουσαν πλησίον τοῦ μνημείου· «Τί ζητεῖτε τὸν ζῶντα μετὰ τῶν νεκρῶν; οὐκ ἔστιν ὧδε ἀλλ' ἠγέρθη.» Ἀδελφοί μου, ἄγγελος ἀνήγγειλε τὴν χαροποιὰν ταύτην εἰδῆσιν καὶ ὁ κόσμος τὸ ἐπίστευσε, καὶ ἡμεῖς τὸ πιστεύομεν ἐπίσης· ἄνευ τούτου, δὲν θὰ ὠνομαζόμεθα χριστιανοί, ἡ δὲ προσδοκία ἡμῶν περὶ μελλούσης ἀναστάσεως θὰ ἦτο ἀβάσιτος καὶ περιττή.

Ἀλλὰ πρὶν ἢ δώσω πέρας εἰς τὴν ἀγόρευσιν ταύτην, ἐπιτρέψατέ μοι, νὰ λαβῶ ἐπιθετικὴν θέσιν ὡς πρὸς τοὺς ἀπίστους ἐκείνους τῶν ὁποίων καταπολεμῶ τὰς ἀρνητικὰς δοξασίας· ἀφήσατέ με ν' ἀποκρούσω τὴν κατηγορίαν τῆς εὐπιστίας ἣν ἐξακοντίζουσιν ἐναντίον ἐκείνων οἵτινες, ὑποταγμένοι εἰς τὸ Εὐαγγέλιον, δὲν παραιτοῦνται διὰ τοῦτο τῶν δικαιωμάτων τοῦ ὀρθοῦ καὶ τοῦ δικαίου. Ἐπὶ πολὺν καιρὸν ὁ χριστιανισμὸς ἐπεριόρισθη ἀμυνόμενος, σήμερον χρεωστὲι νὰ προσβάλῃ. Ἀρκούντως ἀπέδειξε τὴν δύναμίν του, οἱ δὲ ἀντίπαλοι αὐτοῦ τὴν ἀδυναμίαν των, ὅπως ἔχη τὸ δικαίωμα, οὐ μόνον ν' ἀπωθήσῃ τὴν ὕβριν καὶ τὴν χλεύην, ἀλλὰ ν' ἀποκαλύψῃ τὴν μωρίαν καὶ τὴν κακὴν πίστιν τῶν ἐχθρῶν αὐτοῦ. Ἐὰν ἡ πίστις ἦναι ἀσπίς δι' ἐκείνους οἵτινες τὴν κατέχουσιν, αὕτη θέτει ἐπίσης εἰς τὰς χεῖράς των τὸ ξίφος τοῦ Πνεύματος, ὅπερ δὲν χρεωστὲι νὰ κοιμᾶται διηνεκῶς ἐντὸς τῆς θήκης. Πιστεύομεν ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀποθανὼν ἐπανῆλθεν εἰς τὴν ζωὴν, καὶ λέγομεν μάλιστα ὅτι δὲν ἠδύνατο

νὰ γίνῃ ἄλλως, ὅτι ἀφοῦ ὑπέφερεν, εἰσῆλθεν εἰς τὴν δόξαν αὐτοῦ, ὅτι οἱ δεσμοὶ τοῦ θανάτου δὲν ἠδύναντο νὰ δεσμεύσωσι τὸν Κύριον τῆς ζωῆς καὶ ὅτι τὸ γεγονός τοῦτο εἶνε δυνατόν, πραγματικὸν καὶ εὐλογον, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς εἶνε Κύριος ἀπολύτος, δίκαιος καὶ φιάνθρωπος. Ἐπικροτοῦντες εἰς τὸν λόγον τοῦ Πασχάλ «πιστεύω εἰς μάρτυρας οἵτινες ἠξέδρουν ν' ἀποθάνουν» δεχόμεθα τὴν μαρτυρίαν τῶν Ἀποστόλων καὶ ἐκείνην τῆς ἱστορίας. Ἀλλ' ὑπάρχει τι περισσότερον· αἰσθανόμεθα ὅτι ζῇ ἐν τῇ ψυχῇ ἡμῶν αὐτὸς ὁ Ἰησοῦς τοῦ ὁποίου οὐ μόνον λατρεύομεν τὴν μνήμην ἀλλ' ἀγαπῶμεν καὶ τὸ πρόσωπον. Σεῖς δὲ οἵτινες ἀρνείσθε, τί λέγετε; τί πιστεύετε; τί πράττετε; Εἰς τοὺς πρώτους αἰῶνας εἶπετε «ὅτι οἱ μαθηταὶ τοῦ Ἰησοῦ ἐκλεψαν τὸ σῶμα αὐτοῦ» καὶ ἐδιεφθείρετε τοὺς φύλακας τοῦ τάφου ὅπως διαδώσῃτε τὴν ἐκτακτὴν ταύτην εἰδῆσιν σύροντες εἰς τὰ δικαστήρια τοὺς μαθητάς τοὺς κηρύττοντας ἐνώπιον τοῦ κόσμου καὶ ἐνώπιον τῶν φονέων τοῦ Σωτῆρος ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἀνεστήθη! Ἐμμοστιγώσατε αὐτοὺς καὶ τοὺς ἀπηγορεύσατε νὰ διαφημίωσι τὴν ἀλήθειαν ταύτην! Βραδύτερον εἶπατε, διὰ τῆς γραφίδος τοῦ Κέλσου, τοῦ Πορφυρίου, τοῦ Ἰουλιανοῦ τοῦ Παραβάτου, ὅτι ὁ Ἰησοῦς ἦτο μάγος καὶ ἐθανατώσατε τοὺς πιστεύοντας εἰς τὸ ὄνομά του! Βραδύτερον ἀκόμη, ἀποφεύγοντες τὰ μισητὰ μέσα ὅπως μεταχειρισθῇτε τὰ γελοῖα, ἠρνήθητε τὴν ἱστορίαν καὶ ἀποκατεστήσατε τὴν ἀνθρωπότητα, ἥτις λησμονεῖ τὴν ἐπαύριον ἐκεῖνο ὅπερ ἔπραξε τὴν προτεραίαν, ἀναίσθητον καὶ μωρὰν! Εἰσθε ἄνθρωποι κακῆς πίστεως καὶ ἀποκρούομεν τὴν κατηγορίαν τῆς ὑποκρισίας ἣν ἀδιαλείπτως ἐξακοντίζετε ἐναντίον εἰλικρινῶν ἀνθρώπων, τῶν ὁποίων ὁ ἠθικὸς βίος ταπεινώνει τὴν ἀλαζονείαν σας καὶ καταδικάζει τὴν ἀνηθικότητά σας! Ναί, εἰσθε ὑποκριταί, διότι λαμβάνετε εἰσέτι ἐν ὀνόματι τοῦ ὁποίου ὤφειλε νὰ σᾶς κάμῃ νὰ ἐρυθριάτε, καὶ διότι εἰς ὅλας τὰς πράξεις τοῦ βίου σας ὁμολογεῖτε μίαν θρησκείαν τῆς ὁποίας ἀρνείσθε τὴν ἀλήθειαν. . . . Πλὴν

μοί φαίνεται ν' ἀκούω φωνάς ἐσωτερικάς νὰ διαμαρτύρωνται ἐναντίον τῶν λόγων μου καὶ νὰ λέγωσι. Δὲν ἀρνούμεθα οὔτε τὴν ἱστορίαν, οὔτε τὸ Εὐαγγέλιον, οὔτε τὴν πραγματικότητα τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ, οὔτε τὴν εἰλικρινειάν σας, πλὴν μόνον ἀμφιβάλλομεν! — Πλὴν περὶ τίνας ἀμφιβάλλετε; Ὅτι δὲν ὑπάρχει ἀποτέλεσμα ἄνευ αἰτίας; Ἀλλ' εἶνε ἀνάγκη τοῦ πνεύματός σας νὰ πιστεύητε εἰς τὸ ἀξίωμα τοῦτο. Ἐρωτῶ λοιπὸν, ἡ χριστιανικὴ ἐκκλησίαι, ἡγουν τὸ ἱστορικὸν γεγονός τὸ μᾶλλον σπουδαῖον τῶν χρονικῶν τῆς ἀνθρωπότητος, δὲν χάνει τὴν παιητικὴν αὐτῆς ἀρχὴν, χάνων τὸ θαῦμα τῆς ἀναστάσεως τοῦ Ἰησοῦ Χριστοῦ; Ἀμφιβάλλετε περὶ τῆς δυνάμεως τοῦ Θεοῦ ὅστις ἐνήργησε τὸ θαῦμα τοῦτο; Πλὴν ἡ δύναμις αὕτη ἐκδηλοῦται εἰς τοὺς ὀφθαλμοὺς ἡμῶν εἰς τὰ θαύματα τῆς δημιουργίας. Ἀμφιβάλλετε περὶ τῆς ἀγάπης αὐτοῦ, ὅστις εἰς ἐπεφύλαξε τὸ θαῦμα τοῦτο ὅπως εἰσχωρήσῃ εἰς τὴν ψυχὴν ὑμῶν ἢ ἐλπίς μελλούσης ἀθανασίας; Ἀλλὰ, ταλαίπωροι δοῦλοι τῆς θλίψεως καὶ τῆς ἁμαρτίας, τί θὰ εἰσθε ἄνευ τῆς ἐλπίδος ταύτης, καὶ πῶς ἠθέλετε δυνηθῆ ἄνευ αὐτῆς νὰ ὑπομείνητε τὸ βαρὺ φορτίον τῆς ζωῆς; Δὲν ἐννοεῖτε; Ἐὰν ἀόρατος χεὶρ δὲν ἤρχετο ὅπως κυλίσῃ τὸν λίθον τοῦ μνημείου ἔνθα ἀνεπαύετο τὸ σῶμα τοῦ Ἐπιθυμητοῦ τῶν ἐθνῶν, θὰ εἰσθε τὸ παίγνιον ἀδυσωπήτου εἰμαρμένης καὶ δὲν ἤθελεν ὑπάρχει πλέον ἐν τῷ Θεῷ οὔτε δικαιοσύνη, οὔτε ἀγάπη. Ἀχ! εἰάν θέλετε εἰλικρινῶς νὰ πιστεύσητε, μὴ ζητῆτε νὰ διαφύγητε τὴν πίστιν διὰ τῆς λήθης τοῦ ἑαυτοῦ σας καὶ τῶν πραγματικῶν ἀναγκῶν τῆς διανοίας σας καὶ τῆς καρδίας σας! Μὴ θορυβήσθε ἕνεκεν τῶν βιωτικῶν μεριμνῶν καὶ τοῦ ματαιοῦ θορύβου τοῦ κόσμου. Ζητεῖτε τὴν ἀλήθειαν, καὶ προπάντων παρακαλεῖτε τὸν Θεὸν τοῦ ὁποίου δὲν δύνασθε ν' ἀρνηθῆτε οὔτε τὴν δύναμιν οὔτε τὴν ἀγαθότητα. Εἶνε ὁ κοινὸς πατὴρ τῶν ἀνθρώπων, καὶ εἰάν ὑμεῖς οἵτινες εἰσθε πονηροὶ, ἡξεύρετε νὰ δίδετε ἄρτον εἰς τὰ τέκνα σας, πολλῶ μᾶλ-

λον ὁ Θεὸς θέλει σᾶς χορηγήσῃ τὸ πνεῦμα του, ὅπως διαχέῃ εἰς τὰς ψυχὰς ὑμῶν τὴν γλυκεῖαν ἐκείνην χαρὰν ἣτις μᾶς ἐπιτρέπει νὰ περιμένωμεν τὴν αἰώνιον μακαριότητα. Ἀμήν. (*)

A. Κουρτιάκης.

ΠΕΡΙ ΚΑΛΛΙΜΑΧΟΥ ΩΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΟΥ ΚΑΙ ΤΩΝ ΠΑΡ ΕΛΛΗΣΙΝ ΑΡΧΩΝ ΤΗΣ ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑΣ

ὑπὸ ΑΙΜΙΛΙΟΥ ΕΓΓΕΡΟΥ.

(Συνέχεια καὶ τέλος).

Οὐχὶ ἐλάσσονα θέσιν ἐν τῇ συλλογῇ τοῦ Καλλιμάχου κατεῖχον τὰ περὶ συγγράμματα. Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς συχνάκις ἀναφέρεται εἰς αὐτὴν ἐν τῇ συντάξει τοῦ καταλόγου τοῦ Δεινάρχου καὶ Δημοσθένους καὶ Ἰσαίου, ὁ Ἀρποκρατίων ἀναφέρει αὐτὴν προκειμένου περὶ λόγου τινὸς ἀποδιδόμενου εἰς τὴν Δημοσθένειαν καὶ δὲ Διονύσιος ὁ Ἀλικαρνασσεὺς ὑποπτέυετο ὡς ψευδεπίγραφον 1) ὁ δὲ Φώτιος ἐν τῷ ἀριθμῷ 265 τῆς Βιβλιοθήκης αὐτοῦ μέμφεται τὸν Καλλιμάχον ὡς μὴ ἱκανὸν κριτὴν ὄντα εἰς τὰς τοιαύτας ἀπονομάς. Πρὸς τοῦτοις βλέπομεν ἐκ χωρίου τινὸς τοῦ Ἀθηναίου ὅτι ὁ Καλλιμάχος οὐδὲ τῆς ἐσχάτης τάξεως τοῦς ῥήτορας παρῆδεν, ἐπειδὴ ἀναφέρει λόγον τινὰ τοῦ Διονυσίου, τοῦ ἐπικαλουμένου Κάλχου. 2) Ἀλλὰ καὶ ἐνταῦθα ἐπὶ ἁμαρτήμασι κατηγορεῖτο ἐνίοτε ὡς π. χ. προκειμένου περὶ τοῦ περιφήμου Προδίκου, δὲ μέμφονται ὅτι κατέλεξεν ἐν τοῖς ῥήτορσι μᾶλλον ὄντα φιλόσοφον 3).

*) Ἡ ἀνωτέρω πραγματεία ἐρανισθεῖσα ἐκ τῶν ἀπολογητικῶν συνδιαλέξεων τοῦ K. Menard St. Martin ἐξεφωνήθη ἐν τῷ Φιλ. Συλλόγῳ «ὁ Ὀμηρος.»

1) Ἐν τῇ λέξει Ἐπεπίσκημα.

2) IE, 669.

3) Σχόλιον εἰς τὰς Ὀρνίθας τοῦ Ἀριστοφάνους στίχοι, 692.